

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n sekä lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettua lakia ja lastensuojelulakia.

Esityksen mukaan valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja koskevia siirtymäaikoja muutettaisiin. Terveidenhuollon palvelunantajille ehdotetaan oikeutta luovuttaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömät tiedot potilaan kanssa sovitulle terveydenhuollon palvelunantajalle. Terveidenhuollossa toimiville sosiaalihuollon ammattihenkilöille ehdotetaan tiedonsaantioikeutta Kansaneläkelaitoksen etuustietoihin. Lisäksi lakeihin tehtäisiin eräitä teknisluonteisia korjauksia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	4
2.1 Asiakastietolain toimeenpano ja siirtymäsäännökset	4
2.2 Terveydenhuollon sosiaalityöntekijän tiedonsaantioikeus	5
3 Tavoitteet	5
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	6
4.1 Keskeiset ehdotukset	6
4.2 Pääasialliset vaikutukset	7
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset	8
6 Lausuntopalaute	9
7 Säännöskohtaiset perustelut	10
7.1 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä	10
7.2 Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta	15
7.3 Lastensuojelulaki	15
8 Voimaantulo	15
9 Toimeenpano ja seuranta	16
10 Suhde muihin esityksiin	16
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	16
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	16
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	16
11.1 Johdanto	16
11.2 Lailla säätämisen vaatimus	16
11.3 Tiedollinen itsemääräämisoikeus	17
11.4 Tietojen luovuttaminen	17
11.5 Oikeus sosiaaliturvaan	18
LAKIEHDOTUKSET	19
1. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta	19
2. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	22
3. Laki lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta	23
LIITE	24
RINNAKKAISTEKSTIT	24
1. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta	24
2. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	29
3. Laki lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta	30

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023), jäljempänä *asiakastietolaki*, hyväksyttiin eduskunnassa keväällä 2023, ja se tuli voimaan 1.1.2024. Laki sisältää muiden muassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (784/2021) sääntelyn valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista (jäljempänä *Kanta-palvelut*) sekä siirtymäajoista, jolloin sosiaalihuollon palvelunantajien tulee liittyä Kanta-palvelujen käyttäjäksi ja alkaa tallentaa niihin asiakasasiakirjojaan. Julkisten ja niiden lukuun toimivien yksityisten palvelunantajien tulisi liittyä sosiaalihuollon asiakastietovarantoon viimeistään 1.9.2024. Sosiaalihuollon eri palvelutehtävissä kirjattavien asiakastietojen tallentamista on vaiheistettu siirtymäsäännösin.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti asiakastietolain kustannuksia ja tarvetta lain voimaantumisen siirtämiseen tai porrastamiseen tulee arvioida siten, ettei hyvinvointialueille aiheudu toimeenpanosta kohtuuttomia kustannuksia. Hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa 1.1.2023. Hyvinvointialueille siirtyivät sen alueen kuntien ja kuntayhtymien käytössä olleet asiakas- ja potilastietojärjestelmät, joiden yhtenäistäminen on hyvinvointialueilla vielä meneillään. Monilla alueilla ollaan valmistelemassa uusien tietojärjestelmien hankintaa. Tästä aiheutuu haasteita erityisesti sosiaalihuollon Kanta-palvelun liittymisvelvoitteen toteuttamiselle, koska uusien tietojärjestelmien hankinta ja käyttöönotto vaatii aikaa. Hallitusohjelman mukaisesti kohtuuttomia kustannuksia voidaan välttää sillä, ettei hyvinvointialueita edellytetä toteuttamaan käytöstä poistuvien tietojärjestelmiin uusia ominaisuuksia, kuten Kanta-palveluun liittyminen. Asiakastietolaissa on myös eräitä muita tietojärjestelmien muutoksia edellyttäviä säännöksiä, joihin ehdotetaan siirtymäaikojen muutoksia. Lisäksi lakiin tehtäisiin eräitä teknisluonteisia korjauksia. Myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:n ja lastensuojelulain (417/2007) 27 ja 41 §:ään tehtäisiin teknisluonteinen tarkennus.

Sosiaali- ja terveysministeriön tietoon on tullut, ettei voimassa oleva lainsäädäntö mahdollista terveydenhuollossa toimiville sosiaalityöntekijöillä välttämättömiä tiedonsaantioikeuksia Kansaneläkelaitoksen etuustietoihin, joten ehdotuksessa esitetään myös tätä koskevaa sääntelyä. Lisäksi ehdotuksessa esitetään eräitä teknisluonteisia korjauksia ja tarkennuksia.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Siirtymäaikojen muutostarpeista on valmisteluvaiheessa kuultu hyvinvointialueiden, Kansaneläkelaitoksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen näkemykset sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan alaisessa digitalisaation ja tiedonhallinnan jaoston kokouksessa.

Luonnos oli lausuttavana lausuntopalvelussa 12.12.2023-2.2.2024. Lausuntonsa antoi 43 tahoa. Lausuntopalaute kuvataan tarkemmin 6 luvussa. Annetut lausunnot ovat saatavilla osoitteessa www.stm.fi/hankkeet tunnuksella STM104:00/2023.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Asiakastietolain toimeenpano ja siirtymäsäännökset

Asiakastietolain mukaan julkisten sosiaalihuollon palvelunantajien tulee liittyä Kanta-palveluihin viimeistään 1.9.2024. Velvoite koskee sekä julkisia palvelunantajia, kuten

hyvinvointialueita, että niiden lukuun toimivia yksityisiä palvelunantajia. Osa hyvinvointialueista on vasta hankkimassa uusia tietojärjestelmiä, joten liittyminen uusilla tietojärjestelmillä Kanta-palveluun siirtymäajan puitteissa ei ole mahdollista. Yksityiset palveluntuottajat eivät puolestaan voi aloittaa asiakasasiakirjojen tallentamista järjestämisvastuullisen hyvinvointialueen lukuun ennen kuin hyvinvointialue itse on liittynyt Kanta-palveluun. Sosiaalihuollon liittymisveloitteeseen kytkeytyy myös asiakastietolain 10 §:n mukaisten asiakastietojen luovutusta koskevien tietojen tallentaminen 70 §:n mukaiseen lokirekisterien säilytyspalveluun. Tähän ei ole erikseen säädetty siirtymäaikaa, mutta käytännössä luovutusilmoitusten tallentaminen ennen liittymisveloitteen toteuttamista ei ole mahdollista. Samankaltainen tilanne on myös 58 §:n mukaisen luovutusluvan tallentamisessa 72 §:n mukaiseen tahdonilmaisupalveluun.

Sosiaalihuollon liittymisen yhteydessä tulisi siirtymäsäännösten mukaan aloittaa myös iäkkäiden palvelutehtävässä kirjattavien asiakastietojen tallentaminen. Usein kyse on esimerkiksi asumispalveluista, joissa kirjaamiseen käytetään usein potilastietojärjestelmiä johtuen siitä, että kyseisissä palveluissa kirjataan runsaasti myös potilastietoja. Siten sosiaalihuollon asiakastietovarannon edellyttämät toiminnallisuudet tulee toteuttaa myös kyseisiin potilastietojärjestelmiin tai palvelunantajan tulee ottaa käyttöön sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmä potilastietojärjestelmän rinnalle, jotta palveluissa voidaan kirjata sekä potilastietoja että sosiaalihuollon asiakastietoja. Samankaltainen tilanne on vammaispalveluissa, joista asiakastietojen tallentaminen tulisi siirtymäsäännöksen mukaan aloittaa 1.9.2025 mennessä.

Asiakastietolain 50 §:ssä säädetään henkilön oikeudesta käsitellä toista henkilöä koskevia tietoja valtuutuksen tai holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 29 §:n 2 momentin nojalla. Lisäksi huoltajalla on oikeus käsitellä huollettavasta tallennettuja tietoja, ellei 51 §:stä, tietosuoja-asetuksen 8 artiklan 1 kohdasta, tietosuojalain 5 §:stä tai lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 4 §:n 4 momentista muuta johdu. Mahdollisuus puolesta asiointiin koskee myös Kanta-palveluita, myös henkilön omien hyvinvointitietojen tallentamiseen tarkoitettua omatietovarantoa. Omatietovarannon kehittäminen on vasta alkuvaiheessa, ja siihen on ollut liitettyä vain neljä hyvinvointisovellusta. Omatietovarannosta on jatkossa mahdollista luovuttaa hyvinvointitietoja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajille, mutta tätä toiminnallisuutta vasta suunnitellaan palvelunantajien kanssa. Lisäksi on tunnistettu tarpeita tarkentaa edelleen sekä omatietovarannon liiketoimintamallia että hyvinvointisovellusten korvattavuutta.

Asiakastietolain siirtymäsäännösten mukaan lain 53 §:n tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tulee toteuttaa Kanta-palveluihin viimeistään 1.1.2026. Koska asiakastietolain mukaisesti myös reseptikeskukseen tallennettava lääkemääräys on potilasasiakirja ja siten sisältyy asiakastiedon määritelmään, koskee tiedonsaantioikeus myös lääkemääräysten tietoja. Kela on toteuttamassa sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) perusteella valtakunnallista lääkityslistaa, jonka avulla reseptikeskuksesta on mahdollista saada tieto potilaan ajantasaisesta, käytössä olevasta lääkityksestä. Ennen lääkityslistan käyttöönottoa reseptikeskuksesta on saatavilla yksittäiset lääkemääräykset, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisia tai vanhentuneita.

2.2 Terveydenhuollon sosiaalityöntekijän tiedonsaantioikeus

Muun maassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän terveydenhuollossa ja valtion oikeuspsykiatrisissa sairaaloissa työskentelee sosiaalityöntekijöitä, joiden tehtävät ovat osa terveydenhuollon kokonaisuutta. Mainituissa tehtävissä ei ole kyse sosiaalihuoltolain mukaisesta sosiaalihuollon tehtävästä, eikä sosiaalityöntekijöillä siten ole asiakastietolain

mukaisia sosiaaliviranomaisen tiedonsaantioikeuksia. Terveystienhuollossa työskentelevät sosiaalityöntekijät esimerkiksi avustavat potilaita etuuskien hakemisessa, arvioivat potilaan sosiaalista tilannetta, osallistuvat potilaan hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan laatimiseen ja tekevät yhteistyötä sosiaalihuollon, kuntoutusjärjestelmän ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Terveystienhuollon sosiaalityön tavoitteena on vaikuttaa yksilön ja perheen elämäntilanteeseen siten, että sairaudesta huolimatta taloudellinen toimeentulo, sosiaalinen suoriutuminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen jatkuisivat mahdollisimman häiriöttömästi¹.

Terveystienhuollossa toimivilla sosiaalityöntekijöillä on ollut hyvinvointialueiden aloittamiseen eli 31.12.2022 saakka käyttöoikeus Kelan ylläpitämään etuustietopalveluun. Kela on aiemmin luovuttanut etuustietoja julkisuuslain 29 §:n 3 momentin (kumottu lailla 907/2019), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, asiakaslaki) 20 §:n 1 momentin ja 21 §:n sekä sosiaali- ja terveystienhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 14 a §:n perusteella kunnalle ja kuntayhtymälle laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten. Palvelun kautta sosiaalityöntekijät ovat voineet mm. tarkistaa potilaan saamat etuudet ja niihin liittyvät tiedot, toimeentulotuen päätökset ja laskelmat sekä muut maksetut ja maksettavat etuudet kuten lääkekorvaukset, työttömyysetuus, eläkkeet, asumistuki ja sairauspäiväraha. Kun hyvinvointialueet aloittivat toimintansa, siirtyivät Kelan etuustietopalvelun käyttöön oikeuttavat tehtävät hyvinvointialueille. Edellä mainittu sosiaalihuollon asiakaslain mukainen tiedonsaantioikeus koskee vain sosiaalihuollon toimintaa. Lainsäädännössä ei ole tiedonsaantioikeutta, kun kyse on pelkästään terveystienhuollon järjestämisvastuullisesta palvelunantajasta. Esimerkiksi HUS-yhtymän järjestämisvastuulle kuuluu ainoastaan terveystienhuollon tehtäviä, joten HUS-yhtymän organisaatiossa toimivat sosiaalityöntekijät voivat toimia ainoastaan terveystienhuollon tehtävissä. Muilla hyvinvointialueilla esimerkiksi sairaalaan sijoitetun sosiaalityöntekijän tehtävät on voitu määritellä vaihtoehtoisesti myös sosiaalihuoltoon kuuluviksi. Kun lakiperustetta tiedonsaantioikeudelle ei ole, erilaiset etuus- ja asiakastiedot ovat saatavilla potilaan antaman suostumuksen perusteella silloin, kun potilas on kykenevä päättämään suostumuksen antamisesta tai hänellä on laillinen edustaja, joka suostumuksen voi antaa. Tällöin tiedot pitää erikseen pyytää Kelasta. Menettely on hidas, ja vaatii resursseja myös Kelalta, eikä siten vastaa palvelutoiminnan tarpeita.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on päivittää asiakastietolain siirtymäsäännökset siten, että ne ovat palvelunantajien ja Kelan toteutettavissa huomioon ottaen erityisesti hyvinvointialueiden aloittamisesta aiheutuvat tarpeet uusien tietojärjestelmien hankintoihin. Samalla selkiytetään erityisesti sosiaalihuollon liittymisvelvoitteeseen kuuluvaa kokonaisuutta ja kytetään luovutuslupan ja luovutusilmoitusten käyttönoton ajankohta liittymisvelvoitteen määräaikaan. Siirtymäaikojen muutoksilla selkiytetään Kanta-palvelun liittymistä myös yksityisten, hyvinvointialueen lukuun sosiaalipalveluja tuottavien palvelunantajien kannalta. Lisäksi siirtymäaikojen avulla selkiytetään myös omatietovarannon kehittämisen kokonaisuutta puolesta asioinnin osalta sekä sosiaali- ja terveystienhuollon välisen tiedonsaantioikeuden toteutusta valtakunnallisen lääkityslistan käyttönoton osalta. Asiakastietolakiin, Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:ään ja lastensuojelulain 27 ja 41 §:ään tehdään eräitä teknisluonteisia korjauksia.

¹ Suomen Kuntaliitto ja Terveystienhuollon sosiaalityöntekijät ry. 1998,
<https://www.talentia.fi/terveysosiaalityontekijat/terveysosiaalityontekijat-ry/esimerkkisivu/>

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa terveydenhuollossa toimiville sosiaalityöntekijöille tiedonsaantioikeus Kelan etuustietoihin, jotka ovat terveydenhuollossa toimiville sosiaalityöntekijöille välttämättömiä potilaan terveydentilaan liittyviä sosiaaliturvaetuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi osana terveyspalvelun järjestämistä ja toteuttamista. Lisäksi tavoitteena on selkiyttää välttämättömien potilastietojen luovuttamista potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi, kun kyse on lähetteen tekemisestä tai hoitopalautteen lähettamisestä taikka tilanteesta, jossa useampi palvelunantaja osallistuu potilaan hoitoon esimerkiksi lääkäriasemalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi asiakastietolain 102 §:n mukaisia siirtymäaikoja siten, että hyvinvointialueilla on mahdollisuus toteuttaa vaatimukset siirtymäaikojen puitteissa huomioiden niiden meneillään oleva tietojärjestelmien yhtenäistäminen ja siihen liittyvät tietojärjestelmähankinnat. Sosiaalihuollon palvelunantajien Kanta-palveluihin liittymisvelvoitteen siirtymäaikaa esitetään siirrettäväksi 1,5 vuodella siten, että uusi siirtymäaika olisi 1.3.2026. Liittymisvelvoitteen yhteydessä tulisi aloittaa kaikkien muiden paitsi perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävän asiakasasiakirjojen tallentaminen. Kanta-palveluihin liittymisvelvoitteen lisäksi siirtymäaika esitetään sosiaalihuollon velvoitteelle ottaa käyttöön lain 58 §:n mukainen luovutuslupa ja tallentaa luovutusilmoitukset lain 70 §:n mukaiseen luovutuslokirekisteriin. Lain 53 §:n mukainen sosiaalihuollon palvelunantajan potilastietoja koskevan tiedonsaantioikeuden siirtymäajaksi esitetään 1.11.2027, eli ajankohtaa jolloin reseptikeskuksesta on saatavilla ajantasainen valtakunnallinen lääkityslista yksittäisten lääkemääräysten sijasta.

Lisäksi esitetään muutettavaksi siirtymäaikaa, joka koskee sosiaali- ja terveydenhuollon välisen luovutusten toteuttamista Kanta-palveluihin. Uusi siirtymäaika olisi 1.3.2027. Myös sosiaalihuollon palveluiden yhteydessä syntyvien potilastietojen potilasrekisteriin tallentamiseen siirtymäaikaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se on 1.3.2026 asti, samaan ajankohtaan liittymisvelvoitteen kanssa.

Lain 54 §:n mukaisesta terveydenhuollon palvelunantajien välistä tietojen luovuttamista ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä on tarpeen täsmentää siten, ettei potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömien potilastietojen luovuttaminen potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle edellytä luovutuslupaa tai erillistä suostumusta. Esimerkiksi lähete ja hoitopalaute tulee voida toimittaa potilaan kanssa sovitulle toimijalle ilman kaikkia potilastietoja koskevan valtakunnallisen luovutuslupan antamista tai mahdollisista luovutuskieλοista huolimatta, joten selkeyden vuoksi sääntelyä on tarpeen tältä osin täsmentää.

Esityksessä ehdotetaan 64 §:ää täydennettäväksi siten, että terveydenhuollon viranomaisessa toimivilla terveydenhuollon tehtäviä toteuttavilla sosiaalihuollon ammattihenkilöillä olisi oikeus saada Kelalta välttämättömät potilaan etuuksia koskevat tiedot, joita tarvitaan potilaan terveydentilaan liittyviä sosiaaliturvaetuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi.

Asiakastietolaissa on havaittu erinäisiä, osin teknisluonteisia, virheitä, jotka on syytä korjata. Esimerkiksi 3 §:n 11 kohdan palvelunantajan määritelmästä on jäänyt puuttumaan yritysuoitoiset yksityiset palvelunantajat sekä yhdistykset ja säätiöt, vaikka ne ovat aiemmin

määritelmään sisältyneet ja asiakastietolain mukaiset velvoitteet ja oikeudet on tarkoitettu koskemaan myös niitä.

Lain 57 §:n mukaista tiedonsaantioikeuden toteuttamista tietojärjestelmän avulla on tarpeen korjata siten, että säännös mahdollistaa asiakastietojen luovuttamisen myös palvelunantajan oman tietojärjestelmän avulla, kun taas voimassa olevan pykälän sanamuodon mukaan kyseessä tulisi olla useamman palvelunantajan tietojärjestelmä. Esimerkiksi hyvinvointialueilla voidaan ottaa käyttöön sekä potilastietojen että sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyyn yhteinen tietojärjestelmä, jonka avulla voidaan luovuttaa asiakastietoja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tai käsitellä asiakastietoja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa.

Lain 72 §:n mukaista veloitetta tallentaa asiakastietojen luovutuksia koskevat tahdonilmaukset tahdonilmaisupalveluun on tarpeen täsmentää siten, että tallennusvelvoite koskee informointien, luovutuslupien ja kieltojen lisäksi vain valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja koskevia suostumuksia.

Lain 97 §:n 2 momentin sanamuotojen mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjaustehtävä liittyy lähinnä tietorakenteiden yhteensovittamiseen, ohjaukseen ja seurantaan. Tarkoitus on kuitenkin ollut, että ohjaus liittyy laajasti tiedonhallinnan ja yhteisten tietovarantojen käytön ja toteuttamisen suunnitteluun, ohjaukseen ja seurantaan vastaavasti kuin miten aiemmissa asiakastietojen sähköistä käsittelyä koskevassa laeissa (784/2021 ja 159/2007) on säädetty. Lisäksi ohjaustehtävän tulisi koskea kaikkea sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa, ei vain asiakastietojen sähköistä käsittelyä. Vastaava virhe on myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:ssä, ja se esitetään myös korjattavaksi.

Lastensuojelulain 27 ja 41 §:ään olisi perustelua tehdä teknisluontoiset muutokset siten, että viittaukset kumottuihin asiakaslain pykäliin viittauksiksi tehtäisiin asiakastietolain pykäliin, joissa on vastaava voimassa oleva sääntely.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Esityksellä on sekä taloudellisia että yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yhteiskunnalliset vaikutukset liittyvät väestöön, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisista viranomaisista Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen ja Kansaneläkelaitokseen. Väestöön kohdistuu vaikutuksia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen asiakkaina, että omatietovarannon potentiaalisina käyttäjinä. Vaikutukset liittyvät myös yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan.

Esityksen taloudelliset vaikutukset liittyvät siihen, että esityksellä pyritään välttämään palvelunantajille koituvia ylimääräisiä kustannuksia lykkäämällä Kanta-palveluihin liittyviä siirtymäaikoja siten, että palvelunantajat ehtivät toteuttaa meneillään olevat tietojärjestelmähankintansa ja toteuttaa lain velvoitteet vasta kyseisiin uusiin tietojärjestelmiin. Siten voidaan välttää lyhytaikaisten investointien tekeminen käytöstä poistuviin tietojärjestelmiin. Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion talousarvioon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajiin kohdistuvat vaikutukset liittyvät myös sosiaalihuollon Kanta-palveluita koskevien siirtymäaikojen lykkäämiseen siten, että ne mahdollistavat uusien tietojärjestelmähankintojen toteuttamisen sekä henkilöstön kouluttamisen siirtymäaikojen puitteissa. Lisäksi esitys selkiyttää sosiaalihuollon tiedonsaantioikeutta lääkemääräystietoihin vasta sitten, kun tiedot ovat valtakunnallisen lääkityslistan käyttöönoton myötä ajantasaiset ja luotettavat.

Kansalaisten asemaan vaikutuksia on erityisesti terveydenhuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeudella. Osana sairaanhoidon toteuttamista toimivien sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeus Kelan etuustietoihin turvaa potilaiden oikeuksien toteutumista sairaanhoidon yhteydessä, koska tiedonsaantioikeuden avulla terveysosiaalityöntekijä pystyy toimimaan potilaan apuna sairauteen liittyvissä etuusasioissa ja sellaisten välttämättömien asioiden selvittämisessä, joita potilas ei hoitojakson aikana kykene itsenäisesti hoitamaan. Yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyvä vaikutus on myös terveydenhuollon palvelunantajan oikeudella luovuttaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömiä potilastietoja toiselle, potilaan kanssa sovitulle terveydenhuollon palvelunantajalle. Luovuttaminen edellyttää kuitenkin sitä, että potilaan kanssa on sovittu esimerkiksi lähetteen tekemisestä, hoitovastuun siirtämisestä tai muiden palvelunantajien osallistumisesta tutkimukseen tai hoitoon, joten potilaalla on mahdollisuus vaikuttaa välttämättömien tietojen luovuttamiseen asiasta sopimisen yhteydessä. Siirtymäaikojen muutoksilla ei ole kansalaisten asemaan merkittävää vaikutusta, vaikka esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastietojen tallentaminen Kanta-palveluihin ja tietojen näkyminen Omakanta-palvelussa viivästyykin jonkin verran. Omatietovarannon puolesta asiainnin siirtymäajan vaikutus on riippuvainen siitä, onko Omatietovarantoon liittyneenä hyvinvointisovelluksia, joiden kautta tietoja voisi tallentaa.

Kansaneläkelaitoksen kannalta Kanta-palveluiden sosiaalihuollon siirtymäaikojen muutoksilla ei ole vaikutusta, koska Kanta-palveluiden toiminnallisuudet tulee toteuttaa ennen kuin palvelunantajat aloittavat liittymisiään. Omatietovarannon siirtymäajan muutos selkiyttää kehittämisen kokonaisuutta ja mahdollistaa kehittämisen priorisointia tarkoituksenmukaisella tavalla suhteessa myös hyvinvointisovellusten kehittämisen tilanteisiin ja tarpeisiin. Terveysosiaalityöntekijöiden Kelan etuustietoja koskevan tiedonsaantioikeuden osalta Kelan tulee toteuttaa tarvittavat muutokset Kelmu-tietojärjestelmään, jonka avulla tiedonsaantioikeus toteutetaan. Kelmu-palvelun toteuttamisesta aiheutuu Kelalle kertaluonteisia rakentamiskustannuksia sekä jatkuvia ylläpitokustannuksia, jotka Kela laskuttaa järjestelmää käyttäviltä organisaatioilta. Välitettävistä tiedoista ei laskuteta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kannalta ehdotuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia. Sosiaalihuollon Kanta-palveluihin tallennusvelvoitteen määräajan siirtyminen vaikuttaa laitoksen sosiaalihuollosta palvelujärjestelmän seuranta varten keräämiin tietoihin, koska tiedonkeruu on tavoitteena toteuttaa Kanta-palvelujen avulla erillistiedonkeruiden sijaan. Vaikutus jää kuitenkin kokonaisuudessaan vähäiseksi, koska tiedonkeruu on joka tapauksessa vasta käynnistymässä. Tiedonhallinnan ohjaustehtävän kokonaisuus selkeytyy, kun ohjaus kattaa tiedonhallinnan ohjauksen kokonaisuutena pelkästään sähköisen tiedonhallinnan ohjauksen sijasta. Laitos on toteuttanut analogisen aineiston käsittelyyn liittyvää ohjausta sosiaali- ja terveysministeriön kanssa laadittujen erillisten sopimusten perusteella.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Keskeiset vaihtoehtoiset toteuttamistavat liittyvät siihen, että asiakastietolakia ei muutettaisi vaan jätettäisiin aiemmin hyväksytty laki voimaan. Siirtymäaikojen osalta tämä tarkoittaisi sitä, että osa hyvinvointialueista ajautuisi tietojärjestelmähankinnoista johtuen joko lainvastaiseen tilanteeseen tai tekemään lyhytaikaisia investointeja käytöstä poistuviin tietojärjestelmiin.

Jos palvelunantajan määritelmää ei muutettaisi, tarkoittaisi se käytännössä sitä, ettei asiakastietolakia sovellettaisi lainkaan yritysmuotoisiin yksityisiin palvelunantajiin, eli käytännössä niitä koskien ei olisi lainkaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä tai tietojärjestelmiä koskevaa sääntelyä.

Lähetteen ja hoitopalautteen tietojen toimittamista koskevan sääntelyn kannalta vaihtoehtona olisi jättää asiasta säätämättä, jolloin lähete ja hoitopalaute voitaisiin toimittaa, jos asiakas olisi antanut luovutusluvan, eikä siihen kohdistu kieltoa, taikka tietosuoja-asetuksen mukaisen suostumuksen perusteella.

Jos säännöstä tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta tietojärjestelmän avulla ei muutettaisi, olisi tiedonsaantioikeuden toteuttaminen tietojärjestelmän avulla mahdollista ainoastaan silloin, kun kyse on useamman palvelunantajan yhteisestä tietojärjestelmästä. Eli sääntely ei mahdollistaisi tiedonsaantioikeuden toteuttamista yksittäisen palvelunantajan tietojärjestelmässä. Myös terveydenhuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeuden kannalta vaihtoehtona olisi jättää säätämättä tiedonsaantioikeudesta, jolloin tiedot olisivat saatavilla asiakkaan antaman suostumuksen perusteella silloin, kun asiakas on kykenevä päättämään suostumuksen antamisesta tai hänellä on laillinen edustaja, joka suostumuksen voi antaa. Tällöin tiedot pitää erikseen pyytää Kelasta tai ohjata henkilö sosiaalihuollon palvelujen piiriin.

Jos säännöstä tahdonilmaisupalveluun tallennettavista suostumuksista ei korjattaisi, tulisi palvelunantajien tallentaa tahdonilmaisupalveluun myös kaikki niiden omia, paikallisia luovutuksia koskevat tietosuoja-asetuksen mukaiset tai julkisuuslain mukaiset suostumukset.

Jos Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjaustehtäviä koskevaa sääntelyä ei korjattaisi, tarkoittaisi se laitoksen ohjaustehtävän kaventumista pelkästään tietorakenteita koskevaan ohjaukseen.

6 Lausuntopalaute

Luonnos oli lausuttavana lausuntopalvelussa 12.12.2023-2.2.2024. Lausuntonsa antoi 43 tahoa. Lausunnonantajat pääosin kannattivat ehdotettuja muutoksia, kuitenkin niin, että siirtymäaikoja esitettiin muutettavaksi huomattavasti ehdotettua pidemmiksi ja lisäksi muutostarpeita esitettiin 3 §:n mukaiseen palvelunantajan määritelmään ja 54 §:n mukaiseen välttämättömien potilastietojen luovuttamiseen potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle.

Palvelunantajan määritelmää koskeneesta ehdotuksesta todettiin, että yritysten lisäksi määritelmän tulisi kattaa myös säätiöt, yhdistykset ja järjestöt.

Välttämättömien potilastietojen luovuttamista koskevaa ehdotusta kannatettiin, ja nähtiin tärkeänä, että lähetteen ja hoitopalautteen saa luovuttaa ilman luovutuslupaa. Erityisesti yksityisen terveydenhuollon ja valtion oikeuspsykiatrisen sairaalan lausunnoissa tuotiin kuitenkin esille, että säännöksen tulisi mahdollistaa välttämättömien potilastietojen luovuttaminen myös muissa tilanteissa, kuten yksityisellä lääkäriasemalla useamman palvelunantajan osallistuessa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseen ilman, että hoitovastuu siirtyy, tai valtion sairaalassa arvioitaessa hoitovastuun siirtymistä valtion sairaalasta hyvinvointialueelle.

Terveydenhuollon viranomaisessa toimivan sosiaalihuollon ammattihenkilön tiedonsaantioikeutta Kelan etuustietoihin pääsääntöisesti kannatettiin. Lausunnoissa esitettiin huomiota perustelutekstin täsmällisyyteen sekä siihen, että hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän lisäksi terveydenhuollon sosiaalityötä tehdään myös valtion sairaaloissa.

Siirtymäaikojen jatkamista koskevan kysymyksen vastaukset jakaantuivat, eli osa vastaajista ilmaisi, että ei kannata ehdotuksia ja osa kannatti. Kuitenkin myös useat ehdotusta

kannattaneista tahoista esittivät, että sosiaalihuollon palveluntajien Kanta-palveluita koskevia siirtymäaikojen tulisi olla huomattavasti pidemmät kuin esitysluonnosluonnoksessa. Perusteluiksi todettiin hyvinvointialueiden tietojärjestelmähankintojen keskeneräisyys sekä uusien tietojärjestelmien käyttöönottoihin ja koulutuksiin tarvittava aika. Toisaalta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos toi esille myös laitoksen sosiaalihuollon tiedonkeruulle aiheutuvat haasteet, jos Kanta-palveluihin liittyminen siirtyy myöhemmäksi. Lisäksi tuotiin esille, ettei määräaikoja tulisi sijoittaa vuodenvaihteeseen eikä lomakausiin. Yhdessä lausunnossa esitettiin, että lääkemääräystietojen luovuttamista hyvinvointisovelluksille tulisi aikaistaa, koska aiemmin tehty siirtymäajan myöhentäminen perustui virheellisiin käsityksiin mahdollisuuksista hallita hyvinvointisovelluksiin liittyviä riskejä.

Lisäksi eräissä lausunnoissa tuotiin esille myös muita asiakastietolain kehittämistarpeita, kuten kirjaamisvelvollisista käytettävien käsitteiden tarkentaminen ja tarve säätää tietojen oikaisun menettelytavoista. Kyseiset ehdotukset huomioidaan asiakastietolain kehittämisen seuraavissa vaiheissa.

Lausuntopalvelussa ei ollut mahdollisuutta esittää muita huomioita HE-luonnoksesta. Lausuntokierroksen yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriön tiedoksi saatettiin huomioita lastensuojelulakiin jääneistä teknisistä virheistä. Lastensuojelulain kaksi pykälää viittaavat asiakastietolain uudistuksen yhteydessä kumottuihin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lain säännöksiin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

3 §. Määritelmät. Pykälän 1 momentin 11 kohdan mukaista palvelunantajan määritelmää täydennettäisiin siten, että määritelmään lisättäisiin julkisen yhteisön lisäksi yksityiset yhteisöt ja säätiöt. Siten määritelmä kattaisi myös osakeyhtiön, osuuskunnan, kommandiittiyhtiön kuin avoimen yhtiönkin muodossa toimivat yhteisöt ja yhdistykset sekä säätiöt, jotka järjestävät ja tuottavat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Säätiöt ja yhtiömuotoiset toimijat olivat epähuomiossa jääneet pois hyväksytyn lain määritelmästä. Muutos vastaisi siten vallitsevaa käytännön tilannetta ja aiemmin voimassa ollutta sääntelyä, eikä siten laajentaisi lain soveltamisalaa uusiin toimijoihin.

54 §. Terveystieteiden huollon palvelunantajan oikeus saada potilastietoja ja potilastietojen luovuttaminen hoidon turvaamiseksi. Pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömien potilastietojen ja annettua hoitoa koskevan yhteenvedon luovuttamisesta toiselle, potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle. Sääntely vastaisi siten toiminnallisesti aiempaa potilaslain 13 §:n 3 momentin 2 kohtaa, jonka mukaan potilastietoja on voinut luovuttaa toiselle toimintayksikölle tai ammattihenkilölle potilaan suullisen suostumuksen tai asiayhteydestä muuten ilmenevän suostumuksen mukaisesti. Ehdotuksessa suullista ja asiayhteydestä ilmenevää suostumusta vastaa se, että kyseessä täytyy olla potilaan kanssa sovittu palvelunantaja, jolle tietoja voidaan luovuttaa.

Siten esimerkiksi yksityinen terveydenhuollon palvelunantaja antaessaan potilaan kanssa sovitusti lähetteen hyvinvointialueelle, saa antaa läheteellä potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Ja vastaavasti jos hoitovastuu annetun hoidon jälkeen siirtyy toiselle, potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle, palvelunantaja saa luovuttaa jatkohoidon järjestämisen kannalta välttämättömän yhteenvedon annetusta hoidosta. Säännös

mahdollistaisi hoitopalautteen luovuttamisen myös lähetteen tehneelle palvelunantajalle, vaikkei hoitovastuu sinne enää palautuisikaan. Yksityisessä terveydenhuollossa esimerkiksi lääkäriasemilla potilaan hoitoon voisi osallistua useampia palvelunantajia, ja säännös mahdollistaisi välttämättömien potilastietojen luovuttamisen myös näissä tilanteissa. Säännös mahdollistaisi potilastietojen luovuttamisen valtion oikeuspsykiatrisesta sairaalasta hyvinvointialueelle, kun arvioidaan valtion sairaalaan mielenterveyslain 17 §:n mukaisesti hoitoon otettujen potilaiden tarkoituksenmukaisinta hoitopaikkaa eli hoitovastuun mahdollista siirtymistä. Koska lähetteen antamisesta ja jatkohoidosta, samoin kuin hoidon toteuttamisesta usean eri palvelunantajan yhteistyönä, on joka tapauksessa potilaslain mukaisesti sovittava potilaan kanssa yhteistyössä, eikä hoidon järjestäminen ja toteuttaminen ole mahdollista ilman kyseisiä tietoja, on välttämättömät potilastiedot voitava toimittaa ilman asiakastietolain 54 §:ssä tarkoitettua luovutuslupaa tai erillistä tietosuoja-asetuksen tai julkisuuslain mukaista suostumusta.

Säännöksen lisääminen pykälään selkiyttää tiedonsaantioikeuden ja tietojen luovuttamisen kokonaisuutta. Koska ehdotettava mahdollisuus luovuttaa välttämättömiä potilastietoja potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi ei edellytä asiakkaan antamaa luovutuslupaa, myöskään asiakkaan tekemät kiellot eivät vaikuttaisi tietojen luovuttamiseen. On kuitenkin otettava huomioon, että säännöksen perusteella voitaisiin luovuttaa ainoastaan tutkimuksen ja hoidon järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot, ja kyse on potilaan kanssa sovittavasta jatkohoidosta tai hoidon toteuttamisesta yhteistyössä muiden palvelunantajien kanssa, joten jos potilas ei halua joitain tietojaan luovutettavan, on arvioitava tarkkaan mitkä tiedot tilanteessa olisivat välttämättömiä ja mitkä tiedot voitaisiin jättää luovuttamatta ilman että tutkimuksen tai hoidon järjestämisen tarkoituksenmukaisuus vaarantuu.

57 §. *Tiedonsaantioikeuden toteuttaminen tietojärjestelmän avulla.* Pykälään muutettaisiin tietojärjestelmästä käytettävää sanamuotoa siten, että se mahdollistaa asiakastietojen luovuttamisen myös palvelunantajan oman tietojärjestelmän avulla, kun taas voimassa olevan pykälän sanamuodon mukaan kyseessä tulisi olla useamman palvelunantajan tietojärjestelmä. Pykälä mahdollistaisi tiedonsaantioikeuden toteuttamisen tietojärjestelmän avulla 53 §:n mukaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon välisissä luovutuksissa, joissa on tarve käyttää pelkästään yksittäisen palvelunantajan omaa tietojärjestelmää. Esimerkiksi hyvinvointialueilla voitaisiin ottaa käyttöön sekä potilastietojen että sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyyn yhteinen tietojärjestelmä, jonka avulla voidaan luovuttaa asiakastietoja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tai käsitellä asiakastietoja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa.

64 §. *Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus.* Pykälän otsikkoa esitetään täsmennettäväksi niin, että siitä ilmenee tarkoitettavan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaista. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin viranomaisen järjestämässä terveydenhuollossa toimivan sosiaalihuollon ammattihenkilön oikeudesta saada Kansaneläkelaitokselta salassa pidettäviä asiakkaan etuuksia koskevia tietoja, jotka olisivat välttämättömiä potilaan terveydentilaan liittyviä sosiaaliturva-etuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi. Potilaalle tulisi etukäteen ilmoittaa tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta.

Terveydenhuollon yhteydessä toimivista sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tekemästä työstä käytetään usein terveyssosiaalityön käsitettä, vaikka kyseisiä tehtäviä voivat hoitaa muutkin kuin sosiaalityöntekijät. Vaikka terveydenhuollossa sosiaalityötä tekevät henkilöt ovat sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, on terveyssosiaalityön palvelutehtävä perinteisesti osa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämisvastuulle kuuluvan terveydenhuoltolain (1326/2010) 3 luvun mukaista sairaanhoitopalvelua, ja sitä toteutetaan

pääasiassa sairaalahoidon tai muun erikoissairaanhoidon yhteydessä. Esimerkiksi HUS-yhtymässä toimii noin 200 sosiaalityöntekijää, joilla on vuosittain n. 90 000 asiakastapaamista. Koska terveydenhuollon tehtävässä toimiva sosiaalihuollon ammattihenkilö ei toimi sosiaalihuoltolain mukaisissa sosiaaliviranomaisen tehtävissä, eikä muutenkaan toteuta työssään sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja, tiedonsaantioikeutta ei voi toteuttaa pykälän 1 momentin nojalla. Lisäksi terveydenhuollon sosiaalityötä tehdään muun muassa valtion oikeuspsykiatrisissa sairaaloissa, joissa pitkäaikaisen laitoshoidon aikana sosiaalihuollon ammattihenkilö avustaa ja hoitaa potilaan etuuksiin ja sosiaalihuoltoon liittyviä asioita sekä laatii hoitomaksuselvityksiä hyvinvointialueille.

Terveystenhuoltolain 24 §:n mukaan sairaanhoitopalveluun sisältyy sairauksien taudinmäärittelyn ja hoidon lisäksi myös esimerkiksi kärsimysten lievittäminen sekä potilaan hoitoon sitoutumista ja omahoitoa tukeva ohjaus. Terveystenhuoltolain 30 §:n mukaan potilaan tarvitessa kuntoutusta, jota ei ole säädetty hyvinvointialueen tehtäväksi, hyvinvointialueen tehtävänä on huolehtia siitä, että asianomaiselle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja ohjattava henkilö tarpeen mukaan esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen palvelujen piiriin. Lisäksi terveydenhuoltolain 22 §:n mukaan hyvinvointialue (sekä Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä) on velvollinen huolehtimaan siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa terveydentilaansa koskevan todistuksen tai lausunnon silloin, kun todistuksen tai lausunnon tarve perustuu lakiin, taikka on asukkaan tai potilaan hoidon, toimeentulon, opiskelun tai muun vastaavan syyn kannalta välttämätöntä.

Terveystenhuollossa sosiaalityötä toteuttavat sosiaalihuollon ammattihenkilöt osallistuvat potilaan hoidon ja kuntoutuksen suunnitteluun, ohjaavat ja neuvovat potilasta erilaisissa sairauden, vamman tai vammautumisen aiheuttamissa ongelmissa ja sairauteen liittyvissä sosiaaliturvaa koskevista asioista kuten sairauspäiväraha, matka- ja lääkekorvaukset, eläkkeet ja vammaisetuudet, avustavat potilaita etuuksien hakemisessa sekä tukevat muuttuneen elämäntilanteen selvittämisessä. Etuustietoja tarvitaan myös terveydenhuollon vastuulle kuuluvien lausuntojen ja todistusten laatimista varten. Lisäksi sosiaalityöntekijät ohjaavat potilaita Kansaneläkelaitoksen järjestämien kuntoutuspalveluiden hakemisessa, esimerkiksi sopeutumisvalmennus ja vaativa lääkinnällinen kuntoutus. Tarvittaessa potilas ohjataan sosiaalihuollon palveluihin terveydenhuoltolain 50 a ja 53 a §:n mukaisesti.

Tiedonsaantioikeus koskisi Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvaetuuksia koskevia tietoja, jotka olisivat välttämättömiä terveydentilaan liittyviä sosiaaliturva-etuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi. Tiedonsaantioikeus mahdollistaisi siten potilaan oikeuksien turvaamista ja ehkäisisi myös tarvetta siirtyä sosiaalihuollon asiakkaaksi, kun tarvittavaa ohjausta ja neuvontaa voitaisiin antaa heti samassa asiayhteydessä. Terveystenhuollon sosiaalityön asiakasryhmässä on usein toimintakyvyltään heikoimmassa asemassa olevia potilaita, joiden psyykinen tai fyysinen toimintakyky on kokonaan tai väliaikaisesti alentunut. Siten terveydenhuollon sosiaalityöntekijälle on tärkeää saada tieto jo mahdollisesti vireillä olevista etuushakemuksista. Pykälän nojalla saatavat tiedot ovat välttämättömiä nimenomaan silloin, kun potilas ei itse muista saamiaan etuuksia tai vireillä olevia etuushakemuksia tai ei muiden syiden vuoksi kykene itse edistämään asioidensa hoitoa.

Tiedot voisivat olla asiakkaalle myönnettyjä etuuksia sekä vireillä olevia etuushakemuksia koskevia tietoja. Näitä tietoja olisivat esimerkiksi toimeentulotuen päätökset ja laskelmat sekä muut asiakkaalle maksetut ja maksettavat etuudet kuten lääkekorvaukset, työttömyysetuus, eläkkeet, asumistuki ja sairauspäiväraha. Asumistukea koskevasta tiedosta nähdään vuokranantaja, jolle voidaan tarvittaessa ilmoittaa sairaalahoidon pitkittymisestä ja siten varmistaa, ettei sairaalahoidon pitkittymisestä aiheudu ongelmia asiakkaan asumiseen.

Työttömyysetuutta koskevasta tiedosta ilmenee esimerkiksi, milloin asiakkaan työttömyysajan ilmoitus pitää laittaa.

Ilman tiedonsaantioikeutta kriittisimmin sairaiden ja haavoittuvimmassa asemassa olevien potilaiden asioiden hoito hankaloituu ja viivästyy aiheuttaen sairaille henkilöille turhaan lisää inhimillistä kärsimystä. Potilasta hoitava henkilökunta ei saa tarvittavia tietoja esim. välttämättömien lausuntojen ja todistusten laatimista varten. Potilaat eivät tiedä etuuksiaan kuten esimerkiksi toimeentulotuesta, lääkkeiden maksusitoumuksista tai etuusmahdollisuuksiaan ruokaan ja sairaalamatkoihin. Kun sosiaaliturvaetuuksia ei saada oikea-aikaisesti hoidettua sairaalasta käsin, kasaantuneet ja monimutkaistuvat asiat siirtyvät sosiaalitoimelle. Sairaalassa olo voi myös pitkittyä, jos kotiuttamisen edellyttämiä sosiaaliturvaan liittyviä ja muita potilaan keskeisiä asioita ei ole saatu hoidettua ajoissa. Esimerkiksi potilas on saattanut saada hädän asunnostaan, koska vuokria ei ole maksettu, tai menettää työpaikkansa ja sairauspäivärahan, koska todistusten ja etuuksien hakemusten toimittaminen on myöhästynyt.

Potilaalle tulisi etukäteen ilmoittaa tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta. Siten tiedonsaantioikeutta ei voi käyttää ilman, että potilas on siitä tietoinen. Lisäksi terveydenhuollon sosiaalityössä on huomioitava potilaslain 6 §:n vaatimukset hoidon toteuttamisesta yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Neuvonta ja ohjaus tulee varmistaa erityisesti sellaisten henkilöiden osalta, jotka eivät ole itse kykeneviä itse hoitamaan etuuksiin liittyviä asioita. Siten tiedonsaantioikeutta ei tulisi käyttää silloin, kun henkilö on kykenevä itse selvittämään ja hoitamaan etuuksiin liittyvät asiansa.

Tiedonsaantioikeus voidaan toteuttaa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 23 §:n mukaisen katseluyhteyden avulla, jos kyseisen pykälän mukaiset edellytykset katseluyhteyden avaamiselle toteutuvat (PeVL 73/2018 vp). Edellytyksenä on, että katselumahdollisuus on rajattu vain yksittäisiin hakuihin, jotka voivat kohdistua tiedonsaantioikeuden mukaisesti tarpeellisiin tai välttämättömiin tietoihin, ja että tietojen hakemisen yhteydessä selvitetään tietojen käyttötarkoitus. Kela on toteuttanut katseluyhteydeksi niin kutsutun Kelmu-palvelun, jonka avulla tiedonsaantioikeus olisi mahdollista tiedonhallintalain edellytysten täytyessä toteuttaa.

72 §. Tahdonilmaisupalvelu. Pykälän 1 momenttia esitetään täsmennettäväksi niin, että tahdonilmaisupalveluun olisi velvoite tallentaa asiakastietolain ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaiset informoinnit, luovutusluvut, kiellot ja valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja koskevat suostumukset, kun taas momentin alkuperäisen sanamuodon mukaan olisi tallennettava laajemmin kaikki, eli myös tietosuojasetuksen tai julkisuuslain mukaiset paikalliset asiakastietojen käsittelyä koskevat suostumukset. Kaikkien suostumusten tallennusvelvoite ei ole perusteltu, koska kyseessä olisi palvelunantajan omia, paikallisia luovutuksia koskeva suostumus. Tallennusvelvoitetta ei alun alkaen ollut tarkoitettu sellaiseksi, että se koskisi myös paikallisia luovutuksia koskevia suostumuksia. Paikallisten suostumusten tallentaminen tahdonilmaisupalveluun on kuitenkin edelleen mahdollista pykälän 2 momentin perusteella.

Vaikka paikallisia suostumuksia ei tallennettaisikaan tahdonilmaisupalveluun, on palvelunantajan varmistettava niiden asianmukaisesta tallentamisesta paikallisesti. Julkisuuslain esitöiden lähtökohtana on, että laissa säädetyn suostumuksen nimenomaisuuden vaatimus voi käytännössä edellyttää kirjallisen suostumuksen vaatimista (HE 30/1998 vp, s. 102). Rekisterinpitäjän tulee voida osoittaa myös tietosuojasetuksen mukaisen suostumuksen sisältö.

97 §. Ohjaus, valvonta ja seuranta. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin niin, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviin kuuluisi asiakastiedon sähköisen käsittelyn ja siihen liittyvän tiedonhallinnan ohjauksen lisäksi myös muun kuin sähköisen aineiston käsittelyn ohjaus. Palvelunantajilla on vielä hallussaan myös analogista eli paperilla tai mikrofilmeillä olevaa aineistoa, johon liittyvä ohjausta ei ole tällä hetkellä säädetty minkään tahon vastuulle. Ohjauksen tarpeita on kuitenkin ilmennyt erityisesti, kun hyvinvointialueille on siirretty kuntien ja kuntayhtymien aineistoja. Myös asiakastietolain sääntely esimerkiksi säilytysaikoja ja hävittämiseen liittyen koskee myös muuta kuin sähköistä aineistoa, joten ohjausvastuun määrittäminen on tarpeen. Lisäksi selkiytetään laitoksen ohjausvastuista käytettyjä sanamuotoja siten, että ohjausvastuun kokonaisuus käy selkeämmin ilmi.

102 §. Siirtymäsäännökset. Pykälään esitetään useita siirtymäsäännöksiä koskevia muutoksia. Muutostarpeet johtuvat esimerkiksi hyvinvointialueiden aloittamiseen liittyvien tietojärjestelmähankinnoista ja uusien tietojärjestelmien käyttöönottoihin tarvittavasta ajasta.

Pykälän 1 momentin mukaista siirtymäaika sosiaali- ja terveydenhuollon välisen tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin siirrettäisiin 1.3.2027 saakka. Siirtymäajan tulee olla myöhemmin kuin 4 momentin mukainen sosiaalihuollon palvelunantajien liittymisvelvollisuus valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon välisiä luovutuksia koskevan luovutuslupan toteuttaminen edellyttää muutoksia sekä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin että palvelunantajien omiin tietojärjestelmiin, joten toimeenpanoon on varattava riittävästi aikaa. Lisäksi 1 momenttiin lisättäisiin erillinen siirtymäaika sosiaalihuollon palvelunantajan oikeudelle saada reseptikeskukseen tallennetuista lääkemääräyksistä. Siirtymäaika olisi 1.11.2027, jolloin reseptikeskukseen on toteutettava valtakunnallinen lääkityslista, jonka avulla on saatavilla ajantasainen ja luotettava tieto asiakkaan käytössä olevasta lääkityksestä, yksittäisten eri aikoina kirjoitettujen lääkemääräysten sijasta. Reseptikeskuksessa on nykytilanteessa tieto kaikista potilaalle laadituista lääkemääräyksistä, jotka voivat olla ristiriitaisia, päällekkäisiä ja vanhentuneita.

Pykälän 2 momentti sisältää siirtymäajan kaikkiin potilastietoihin ja työterveyshuoltoon kohdistuvalle kiellolle. Siirtymäaika on ollut 1.1.2024 asti.

Pykälän 3 momentti sisältää siirtymäajan sosiaalihuollon palveluiden järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä kirjattavien potilastietojen tallentamisesta potilasrekisteriin viimeistään 1.3. 2027. Siirtymäaika esitetään muutettavaksi niin, että siirtymäaika on yhdenmukainen 1 momentin mukaisen sosiaali- ja terveydenhuollon välisen luovutuslupan toteutuksen kanssa.

Pykälän 4 momentin mukaan lain 60 §:ssä tarkoitettu potilastietojen luovuttaminen ulkomaille on toteutettava viimeistään 1.1.2025, eikä siihen esitetä muutosta.

Pykälän 5 momenttissa säädettäisiin sosiaalihuollon palvelunantajan Kanta-palveluihin liittymisvelvoitteen siirtymäajasta. Julkisen palvelunantajan liittymisvelvoite esitetään siirrettäväksi 1,5 vuodella eteenpäin, eli uusi siirtymäaika olisi 1.3.2026. Samaa ajankohtaa esitetään myös yksityisen palvelunantajan liittymisvelvoitteen siirtymäajaksi, koskien sekä julkisen lukuun että omaan lukuunsa toimivia yksityisiä palvelunantajia. Omaan lukuunsa toimivien yksityisten palvelunantajien siirtymäaika muutettaisiin siten kahdella kuukaudella. Lisäksi momenttiin täsmennettäisiin, että lain 55 §:n mukainen luovutuslupa olisi otettava käyttöön viimeistään sosiaalihuollon palvelunantajan liittyessä valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Myös 70 §:n mukainen luovutusta koskevien tietojen tallentaminen lokirekisterien säilytyspalveluun tulisi toteuttaa Kanta-palveluun liittymisestä lähtien.

Pykälän 6 momentti sisältäisi sääntelyn terveydenhuollon palvelunantajan potilasasiakirjojen Kanta-palveluun tallentamisen määräajoista, eikä siihen esitetä muutoksia.

Pykälän 7 momentissa säädettäisiin sosiaalihuollon palvelunantajan sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen Kanta-palveluun tallentamisen määräajoista. Momentista poistetaan kohdat palvelutehtävien asiakasasiakirjojen tallentamisen määräajoista lukuun ottamatta perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävän asiakasasiakirjojen tallentamista sekä kaikissa palvelutehtävissä syntyvien video- ja äänitallenteiden tallentamista. Muiden palvelutehtävien asiakirjat tulee tallentaa liittymisvelvoitteen mukaisessa aikataulussa.

Pykälän 8 momenttiin lisättäisiin siirtymäaikaa omatietovarannon puolesta asioinnin toteutukselle 1.9.2025 saakka. Siirtymäaika mahdollistaa sekä alaikäisten että täysi-ikäisten puolesta asioinnin. Toteutus vaati toimenpiteitä Kelan lisäksi Digi- ja väestötietovirastolta sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta. Lisäksi momentti sisältää siirtymäajan hyvinvointitietojen luovuttamisesta palvelunantajille 1.1.2026 mennessä.

Pykälän 9 momentti sisältää siirtymäajan potilastietojen luovuttamisesta hyvinvointisovelluksille. Momenttiin lisättäisiin erillinen siirtymäaika lain 50 §:n mukaisen puolesta asioinnin toteutukselle siten, että puolesta asiointi olisi toteutettava viimeistään 1.9.2025 mennessä. Puolesta asioinnin toteutus edellyttää hyvinvointisovellusten toteutusten lisäksi muutoksia myös Kanta-palveluihin. Siirtymäajan sanamuodon mukaan momentissa säädettäisiin takaraja, mihin mennessä puolesta asiointi viimeistään pitää toteuttaa, mutta sen voi toteuttaa myös aiemmin hyvinvointisovellusten tarpeiden mukaisesti.

7.2 Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta

2 §. Tehtävät. Pykälän 1 momentin 4 b kohtaa muutetaan asiakastietolain 97 §:n ehdotettua muutosta vastaavasti, jotta ohjauksen kokonaisuus saadaan pykälässä kuvattua selkeämmin.

7.3 Lastensuojelulaki

27 §. Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen. Pykälän 3 momenttiin esitetään tehtäväksi tekninen korjaus, jossa korvattaisiin viittaus asiakaslain 11 §:än viittauksella asiakastietolain 51 §:än, koska kyseinen asiakaslain säännös on kumottu ja vastaava säännös on nyt asiakastietolain 51 §:ssä.

41 §. Huostaanotto ja sijaishuollon valmistelu. Pykälän 2 momenttiin esitetään tehtäväksi tekninen korjaus, jossa korvattaisiin viittaus asiakaslain 20 §:än viittauksella asiakastietolain 53, 55 ja 64 §:än, koska kyseinen asiakaslain säännös on kumottu ja vastaava sääntely on nyt asiakastietolaissa siten, että sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada tietoja terveydenhuollon palvelunantajilta säädetään asiakastietolain 53 §:ssä ja oikeudesta saada tietoja toisilta sosiaalihuollon palvelunantajilta säädetään asiakastietolain 55 §:ssä. Tiedonsaantioikeudesta muilta tahoilta, eli valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta sekä koulutuksen järjestäjältä säädetään asiakastietolain 64 §:ssä.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan mahdollisimman pian.

9 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia seurattaisiin viranomaisilta ja sidosryhmiltä saatavien tietojen perusteella esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan alaisessa digitalisaation ja tiedonhallinnan jaostossa.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä ei ole riippuvuuksia muihin hallituksen esityksiin.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esityksellä ei ole vaikutuksia talousarvioon.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

11.1 Johdanto

Esityksen siirtymäaikojen muuttamista tai teknisiä korjauksia koskevilla ehdotuksilla ei ole vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen. Potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömien potilastietojen luovuttaminen potilaan kanssa sovitulle terveydenhuollon palvelunantajalle ja terveydenhuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeus sen sijaan ovat merkityksellisiä henkilötietojen suojan kannalta, joten seuraavassa arvioidaan niitä koskevia ehdotuksia perustuslain ja perusoikeuksien kannalta.

Henkilötietojen suoja on osa yksityiselämän suojaa, joka on perustuslain 10 §:ssä ja Suomea sitovissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä EU:n perussopimuksissa ja EU:n perusoikeuskirjassa taattu perusoikeus. Henkilötietojen suoja on yksilön perusoikeus ja lisäksi henkilötietojen suoja kuuluu perustuslain 10 §:n 1 momentin nojalla lain alaan. Lisäksi ehdotuksen kannalta merkityksellinen on perustuslain 7 §:n mukainen oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, joka sisältää myös tiedollisen itsemääräämisoikeuden. Ehdotuksen kannalta merkityksellinen on myös perustuslain 19 §, jonka mukaan jokaisella on oikeus välttämättömään huolenpitoon, ja julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Esityksen mukaisten henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten tietosuojasetuksen mukaiset käsittelyperusteet ovat tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukainen käsittely rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi ja 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan mukainen käsittely lääketieteellisiä diagnooseja varten, terveys- tai sosiaalihuollollisen hoidon tai käsittelyn suorittamiseksi taikka terveys- tai sosiaalihuollon palvelujen ja järjestelmien hallintoa varten jäsenvaltion lainsäädännön perusteella.

11.2 Lailla säätämisen vaatimus

Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen käsittelystä tulee säätää lailla. Perustuslakivaliokunnan henkilötietojen suojaa koskevassa käytännössä on korostettu lailla säätämisen tarvetta erityisesti silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, s. 4). Potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömien

potilastietojen luovuttaminen potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle vastaa toiminnallisesti aiemmin voimassa olleen potilaslain 13 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaista oikeutta luovuttaa tiedot potilaan suullisen tai asiayhteydestä ilmenevän suostumuksen perusteella. Asiakastietolaki muodostaa lakiperustan tietojen luovuttamiselle, ja on tarpeen mahdollistaa välttämättömien tietojen luovuttaminen tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi ilman, että potilaan tulee antaa laajaa, kaikkia potilastietoja koskevaa luovutuslupaa. Toinen lailla säätämisen vaatimukseen liittyvä ehdotus koskee terveys- ja sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeutta. Koska terveys- ja sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeudessa on kyse terveydenhuollon viranomaisessa toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tiedonsaantioikeudesta toisen viranomaisen eli Kelan tietoihin, on perusteltua säätää asiasta lailla.

11.3 Tiedollinen itsemääräämisoikeus

Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen suojan kannalta keskeisenä tiedollista itsemääräämisoikeutta (ks. esim. PeVL 23/2020 vp, s. 9, PeVL 2/2018 vp, s. 8). Valiokunnan käytännössä itsemääräämisoikeuden on katsottu kiinnittyvän useisiin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä perustuslain 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta (ks. PeVL 48/2014 vp, s. 2/II).

EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn on tapahduttava asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Tietosuoja-asetuksen 6 ja 9 artikloiden mukaan henkilötietojen käsittely on mahdollista ja lainmukaista muun ohella silloin, kun rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistä tarkoitusta varten. Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 43 kuitenkin todetaan, että suostumuksen ei kuitenkaan pitäisi olla pätevä oikeudellinen peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on selkeä epäsuhta. Tämä koskee erityisesti tilannetta, jossa rekisterinpitäjänä on viranomainen ja jossa on sen vuoksi epätodennäköistä, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti kaikissa kyseiseen tilanteeseen liittyvissä olosuhteissa.

Oikeus luovuttaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömiä potilastietoja potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle selkiyttää potilastietojen luovuttamista tilanteissa, joissa potilas on saamassa läheteen toiselle palvelunantajalle, hoitojakson jälkeen hoitovastuu siirtyy tai potilaan hoitoon osallistuu useampi palvelunantaja esimerkiksi lääkäriasemalla. Välttämättömät tiedot voidaan luovuttaa suoraan lain perusteella, kun potilaan kanssa on sovittu mille palvelunantajalle lähete tai yhteenveto hoidoista toimitetaan tai mitkä palvelunantajat osallistuvat tutkimuksen tai hoidon järjestämiseen. Siten potilaan ei tarvitse antaa laajaa, kaikkia potilastietoja koskevaa luovutuslupaa, jotta kyseisten tilanteiden kannalta välttämättömät tiedot voidaan toiselle palvelunantajalle toimittaa.

Tässä esityksessä ehdotettava Kelan etuuksia koskeva terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden tiedonsaantioikeus perustuisi suostumusten sijasta lainsäädäntöön, koska kyseessä on viranomaisen oikeus saada toisen viranomaisen tietoja. Tiedonsaantioikeuden tavoitteena on potilaan edun varmistaminen niin, että potilaalle voidaan varmistaa hänelle kuuluvat etuudet ja palvelut, eikä sairaalassaolosta aiheutuisi ylimääräistä haittaa. Tiedonsaantioikeus on keskeinen erityisesti niissä tilanteissa, joissa potilas ei sairautensa johdosta ole kykenevä päättämään suostumuksen antamisesta ja asioiden hoitaminen tiedonsaantioikeuden avulla on asiakkaan edun mukaista.

11.4 Tietojen luovuttaminen

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 15/2018 vp). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2-3). Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (PeVL 38/2016 vp, s. 3).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan (PeVL 15/2018 vp).

Oikeus luovuttaa välttämättömät potilastiedot potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi on perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti sidottu välttämättömyyteen. Siten tietoja luovuttavan palvelunantajan on arvioitava, mitkä tiedot ovat potilaan tilanteessa tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömiä.

Etuuksia koskevat tiedot ovat julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä. Esityksen mukaan terveydenhuollon sosiaalityöntekijöille luovutettavat tiedot olisivat välttämättömiä potilaan terveydentilaan liittyviä sosiaalityurvaetuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi ja terveydenhuollon lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Siten tiedonsaantioikeus olisi sidottu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan välttämättömiin tietoihin ja käyttötarkoitukseen, jota varten tiedot ovat välttämättömiä.

11.5 Oikeus sosiaalityurvaan

Perustuslain 19 §:n mukaan jokaisella on oikeus välttämättömään huolenpitoon, ja julkisen vallan on turvattava riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön hyvinvointia. Esitys mahdollistaisi sairaalassaolon aikana terveydenhuollon sosiaalityöntekijälle tiedonsaantioikeuden Kelan etuuksista, jotta tämä voi osaltaan olla varmistamassa potilaalle sairaanhoitoon liittyvät etuudet ja ohjata ja avustaa potilasta hoitamaan sosiaalityurvaansa ja etuuksiin liittyviä asioita.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetut säännökset turvaavat asiakkaan yksityiselämän suojan sekä henkilötietojen suojan vaatimukset perustuslain ja tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla.

Hallitus katsoo edellä esitetyillä perusteilla, että esitys on sopusoinnussa perustuslain kanssa, minkä vuoksi ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallitus

pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon, koska esitys sisältää salassa pidettävien henkilötietojen luovuttamiseen liittyvää sääntelyä ja sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023)
3 §:n 11 kohta, 57 §, 64 §:n otsikko, 72 §:n 1 momentti, 97 §:n 2 momentti ja 102 § sekä
lisätään 54 §:ään uusi 5 momentti ja 64 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

11) *palvelunantajalla* viranomaista, yhteisöä, säätiötä ja yksityistä elinkeinonharjoittajaa, joka järjestää tai toteuttaa sosiaalipalveluja tai terveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla;

54 §

Terveydenhuollon palvelunantajan oikeus saada potilastietoja ja potilastietojen luovuttaminen hoidon turvaamiseksi

Terveydenhuollon palvelunantaja saa luovuttaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömiä potilastietoja sekä yhteenvedon annetusta hoidosta potilaan kanssa sovitulle terveydenhuollon palvelunantajalle.

57 §

Tiedonsaantioikeuden toteuttaminen tietojärjestelmän avulla

Edellä 53–55 §:ssä tarkoitettun tiedonsaantioikeuden saa toteuttaa valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen tai palvelunantajan käytössä olevan muun tietojärjestelmän avulla sen jälkeen, kun hoitosuhteen tai asiakassuhteen olemassaolo potilaan tai sosiaalihuollon asiakkaan ja luovutuspyynnön esittäjän välillä on tietoteknisesti varmistettu. Tiedonsaantioikeuden toteuttamisessa mainitun tietojärjestelmän avulla on mainittujen pykälien lisäksi noudatettava, mitä muualla säädetään käyttöoikeudesta välttämättömään asiakastietoon.

64 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus

Terveystenhuollon viranomaisen palveluksessa toimivalla sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta Kansaneläkelaitokselta potilaan sosiaaliurvaetuksia koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä potilaan terveydentilaan liittyviä etuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi. Potilaalle tulee etukäteen ilmoittaa tiedonsaantioikeuden käyttämisestä.

72 §

Tahdonilmaisupalvelu

Tahdonilmaisupalveluun on tallennettava tieto tämän lain ja lääkemääräyslain mukaisista informoinneista, luovutusluvista, kielloista ja valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja koskevista suostumuksista.

97 §

Ohjaus, valvonta ja seuranta

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon käsittelyn ja siihen liittyvän tiedonhallinnan sekä 65 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja yhteisten hallinnonalakohtaisten tietovarantojen toteuttamisen ja käytön suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta sekä käytettävien tietorakenteiden yhteensovittamisesta.

102 §

Siirtymäsäännökset

Lain 53 §:ssä tarkoitettu tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tulee toteuttaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2027, sosiaalihuollon palvelunantajan tiedonsaantioikeus reseptikeskukseen tallennettuihin lääkemääräystietoihin kuitenkin vasta viimeistään 1 päivänä marraskuuta 2027.

Lain 59 §:n 2 momentissa tarkoitettu kaikkiin potilastietoihin ja työterveyshuoltoon kohdistuva kielto on otettava käyttöön viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2024.

Sosiaalihuollon palveluiden järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä kirjattavat potilastiedot tulee tallentaa potilasrekisteriin viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2027.

Lain 60 §:ssä tarkoitettu potilastietojen luovuttaminen ulkomaille on toteutettava viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2025.

Sosiaalihuollon palvelunantajan on liitettävä 65 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittuun valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2026. Jos palvelunantajien tallentamien asiakirjojen 7 momentin mukainen tallentamisvelvoitteen määräaika on näiden ajankohtien jälkeen, on sen liitettävä valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään silloin, kun tallentamisvelvoite alkaa. Lain 55 §:n mukainen luovutuslupa on otettava käyttöön viimeistään sosiaalihuollon palvelunantajan liittyessä

valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Sosiaalihuollon palvelunantajan on tallennettava 70 §:n mukaisesti luovutusta koskevat tiedot lokirekisterien säilytyspalveluun valtakunnalliseen asiakastietovarantoon liittymisestäään lähtien.

Lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen terveydenhuollon palvelunantajan tulee aloittaa asiakirjojen tallentaminen seuraavasti:

- 1) viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2025 koulupsykologien laatimat asiakirjat;
- 2) viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2026:
 - a) sosiaalipalveluiden yhteydessä annettaviin terveystietoihin liittyvät potilasasiakirjat;
 - b) ajanvarausasiakirja asiakkaalle ilmoitettavista terveydenhuollon ajanvarauksista;
 - c) seurantatutkimuksista syntyvät laboratoriotulokset;
 - d) ajoterveystietoihin liittyvät todistukset ja lomakkeet;
 - e) tapaturmiin ja ammattitauti-ilmoituksiin liittyvät todistukset ja lomakkeet;
 - f) lääkärinlausunto terveydentilasta (T-todistus);
 - g) lääkärintodistukset C ja TOD; sekä
 - h) jäljennös kuolintodistuksesta;
- 3) viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2029:
 - a) hoitotyön päivittäismerkinnät;
 - b) seurantatutkimuksista syntyvät kuvantamistutkimukseen liittyvät asiakirjat;
 - c) video- ja äänitallenteet sekä näkyvän valon kuvat;
 - d) suun terveydenhuollon yksiköiden tallentamat kuvat; sekä
 - e) muut kuin c ja d alakohdassa tarkoitetut kuvat.

Lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen sosiaalihuollon palvelunantajan tulee aloittaa sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tallentaminen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon seuraavasti:

- 1) perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävässä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2026; sekä
- 2) kaikissa palvelutehtävissä syntyvät video- ja äänitallenteet viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2029.

Lain 73 §:n mukaiseen omatietovarantoon tulee toteuttaa 50 §:n mukainen tietojen käsittely toisen puolesta viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2025 ja mahdollisuus luovuttaa hyvinvointitietoja palvelunantajalle on toteutettava valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2026.

Potilastietojen luovuttaminen hyvinvointisovelluksille 74 §:n 2 momentin mukaisesti tulee toteuttaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä joulukuuta 2024, 50 §:n mukainen puolesta asiointi kuitenkin viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2025 ja reseptikeskukseen tallennettavien lääkemääräystä osalta kuitenkin viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2027.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20____.

2.

Laki

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:n 1 momentin 4 b kohta, sellaisena kuin se on laissa 710/2023, seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on:

4 b) vastata sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn, siihen liittyvän tietohallinnon ja valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käytön ja toteuttamisen suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta sekä tietorakenteiden yhteensovittamisesta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 27 §:n 3 momentti ja 41 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, ensin mainittu laissa 1302/2014 ja viimeksi mainittu laissa 610/2022, seuraavasti:

27 §

Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen

Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 51 §:ssä säädetään.

41 §

Huostaanoton ja sijaishuollon valmistelu

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla sosiaalityöntekijällä on sen lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 53, 55 ja 64 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen tietojensaantioikeudesta, oikeus saada mainituissa pykälissä tarkoitetuilta tahoilta lausunnot, jos niitä tarvitaan huostaanoton valmistelussa, huostaanotosta päätettäessä tai sijaishuoltoa järjestettäessä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Helsingissä 14.3.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023)
3 §:n 11 kohta, 57 §, 64 §:n otsikko, 72 §:n 1 momentti, 97 §:n 2 momentti ja 102 § sekä
lisätään 54 §:ään uusi 5 momentti ja 64 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

11) ☐ palvelunantajalla viranomaista, julkisoikeudellista yhteisöä ja yksityistä elinkeinonharjoittajaa, joka järjestää tai toteuttaa sosiaalipalveluja tai terveysterveyspalveluja sekä työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua työnantajaa;

11) ☐ palvelunantajalla viranomaista, yhteisöä, säätiötä ja yksityistä elinkeinonharjoittajaa, joka järjestää tai toteuttaa sosiaalipalveluja tai terveysterveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla;

54 §

54 §

Terveydenhuollon palvelunantajan oikeus saada potilastietoja ja potilastietojen luovuttaminen hoidon turvaamiseksi

Terveydenhuollon palvelunantajan oikeus saada potilastietoja ja potilastietojen luovuttaminen hoidon turvaamiseksi

(uusi)

Terveydenhuollon palvelunantaja saa luovuttaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi välttämättömiä potilastietoja sekä yhteenvedon annetusta hoidosta potilaan kanssa sovitulle palvelunantajalle.

57 §

*Tiedonsaantioikeuden toteuttaminen
tietojärjestelmän avulla*

Edellä 53–55 §:ssä tarkoitetun tiedonsaantioikeuden saa toteuttaa valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen tai muun palveluntarjoajan yhteisen tietojärjestelmän avulla sen jälkeen, kun hoitosuhteen tai asiakassuhteen olemassaolo potilaan tai sosiaalihuollon asiakkaan ja luovutuspyynnön esittäjän välillä on tietoteknisesti varmistettu. Tiedonsaantioikeuden toteuttamisessa mainitun tietojärjestelmän avulla on 53–55 §:n sääntelyn lisäksi noudatettava, mitä säädetään käyttöoikeudesta välttämättömään asiakastietoon.

57 §

*Tiedonsaantioikeuden toteuttaminen
tietojärjestelmän avulla*

Edellä 53–55 §:ssä tarkoitetun tiedonsaantioikeuden saa toteuttaa valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen tai palveluntarjoajan käytössä olevan muun tietojärjestelmän avulla sen jälkeen, kun hoitosuhteen tai asiakassuhteen olemassaolo potilaan tai sosiaalihuollon asiakkaan ja luovutuspyynnön esittäjän välillä on tietoteknisesti varmistettu. Tiedonsaantioikeuden toteuttamisessa mainitun tietojärjestelmän avulla on *mainittujen pykälien* lisäksi noudatettava, mitä *muualla* säädetään käyttöoikeudesta välttämättömään asiakastietoon.

64 §

Viranomaisen tiedonsaantioikeus

(uusi)

64 §

***Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisen
tiedonsaantioikeus***

Terveystieteidenhuollon viranomaisen palveluksessa toimivalla sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta Kansaneläkelaitokselta potilaan sosiaaliturvaetuuksia koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä potilaan terveydentilaan liittyviä etuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi. Potilaalle tulee etukäteen ilmoittaa tiedonsaantioikeuden käyttämisestä.

72 §

Tahdonilmaisupalvelu

Tahdonilmaisupalveluun on tallennettava tieto *henkilölle annetusta* tämän lain ja lääkemääräyslain mukaisista informoinneista sekä—henkilön antamista asiakastietojen

72 §

Tahdonilmaisupalvelu

Tahdonilmaisupalveluun on tallennettava tieto tämän lain ja lääkemääräyslain mukaisista informoinneista, luovutusluvista, *kielloista* ja *valtakunnallisia*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

luovutusta koskevista luovutusluvista,
suostumuksista ja kielloista.

tietojärjestelmäpalveluja koskevista
suostumuksista.

97 §

valvonta ja seuranta

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn ja siihen liittyvän tiedonhallinnan sekä 65 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja yhteisten hallinnonalakohtaisten tietovarantojen toteuttamisen ja käytön suunnittelusta, käytettävien tietorakenteiden yhteensovittamisesta, ohjauksesta ja seurannasta.

102 §

Siirtymäsäännökset

Lain 53 §:ssä tarkoitettu tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tulee toteuttaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2026.

Lain 59 §:n 2 momentissa tarkoitettu kaikkiin potilastietoihin ja työterveyshuoltoon kohdistuvaa kiello on otettava käyttöön viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2024.

Sosiaalihuollon palveluiden järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä kirjattavat potilastiedot tulee tallentaa potilasrekisteriin viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2026.

Lain 60 §:ssä tarkoitettu potilastietojen luovuttaminen ulkomaille on toteutettava viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2025.

Julkisen sosiaalihuollon palvelunantajan on liityttävä 65 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittuun valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään 1 päivänä

97 §

Ohjaus, valvonta ja seuranta

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon käsittelyn ja siihen liittyvän tiedonhallinnan sekä 65 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja yhteisten hallinnonalakohtaisten tietovarantojen toteuttamisen ja käytön suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta sekä käytettävien tietorakenteiden yhteensovittamisesta.

102 §

Siirtymäsäännökset

Lain 53 §:ssä tarkoitettu tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tulee toteuttaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2027, sosiaalihuollon palvelunantajan tiedonsaantioikeus reseptikeskukseen tallennettuihin lääkemääräystietoihin kuitenkin vasta viimeistään 1 päivänä marraskuuta 2027.

Lain 59 §:n 2 momentissa tarkoitettu kaikkiin potilastietoihin ja työterveyshuoltoon kohdistuvaa kiello on otettava käyttöön viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2024.

Sosiaalihuollon palveluiden järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä kirjattavat potilastiedot tulee tallentaa potilasrekisteriin viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2027.

Lain 60 §:ssä tarkoitettu potilastietojen luovuttaminen ulkomaille on toteutettava viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2025.

Sosiaalihuollon palvelunantajan on liityttävä 65 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittuun valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään 1 päivänä

syyskuuta 2024 ja yksityisen sosiaalihuollon palvelunantajan viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2026. Jos palvelunantajien tallentamien asiakirjojen 7 momentin mukainen tallentamisvelvoitteen määräaika on näiden ajankohtien jälkeen, on sen liityttävä valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään silloin, kun tallentamisvelvoite alkaa.

Lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen terveydenhuollon palvelunantajan tulee aloittaa asiakirjojen tallentaminen seuraavasti:

- 1) viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2025 koulupsykologien laatimat asiakirjat;
- 2) viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2026:
 - a) sosiaalipalveluiden yhteydessä annettaviin terveyspalveluihin liittyvät potilasasiakirjat;
 - b) ajanvarausasiakirja asiakkaalle ilmoitettavista terveydenhuollon ajanvarauksista;
 - c) seulontatutkimuksista syntyvät laboratoriotulokset;
 - d) ajoterveyteen liittyvät todistukset ja lomakkeet;
 - e) tapaturmiin ja ammattitauti-ilmoituksiin liittyvät todistukset ja lomakkeet;
 - f) lääkärinlausunto terveydentilasta (T-todistus);
 - g) lääkärintodistukset C ja TOD; sekä
 - h) jäljennös kuolintodistuksesta;
- 3) viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2029:
 - a) hoitotyön päivittäismerkinnät;
 - b) seulontatutkimuksista syntyvät kuvantamistutkimukseen liittyvät asiakirjat;

maaliskuuta 2026. Jos palvelunantajien tallentamien asiakirjojen 7 momentin mukainen tallentamisvelvoitteen määräaika on näiden ajankohtien jälkeen, on sen liityttävä valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään silloin, kun tallentamisvelvoite alkaa. Lain 55 §:n mukainen luovutuslupa on otettava käyttöön viimeistään sosiaalihuollon palvelunantajan liityessä valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Sosiaalihuollon palvelunantajan on tallennettava 70 §:n mukaisesti luovutusta koskevat tiedot lokirekisterien säilytyspalveluun valtakunnalliseen asiakastietovarantoon liittymisestään lähtien.

Lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen terveydenhuollon palvelunantajan tulee aloittaa asiakirjojen tallentaminen seuraavasti:

- 1) viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2025 koulupsykologien laatimat asiakirjat;
- 2) viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2026:
 - a) sosiaalipalveluiden yhteydessä annettaviin terveyspalveluihin liittyvät potilasasiakirjat;
 - b) ajanvarausasiakirja asiakkaalle ilmoitettavista terveydenhuollon ajanvarauksista;
 - c) seulontatutkimuksista syntyvät laboratoriotulokset;
 - d) ajoterveyteen liittyvät todistukset ja lomakkeet;
 - e) tapaturmiin ja ammattitauti-ilmoituksiin liittyvät todistukset ja lomakkeet;
 - f) lääkärinlausunto terveydentilasta (T-todistus);
 - g) lääkärintodistukset C ja TOD; sekä
 - h) jäljennös kuolintodistuksesta;
- 3) viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2029:
 - a) hoitotyön päivittäismerkinnät;
 - b) seulontatutkimuksista syntyvät kuvantamistutkimukseen liittyvät asiakirjat;

Voimassa oleva laki

- c) video- ja äänitallenteet sekä näkyvän valon kuvat;
- d) suun terveydenhuollon yksiköiden tallentamat kuvat; sekä
- e) muut kuin c ja d alakohdassa tarkoitetut kuvat.

Lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen sosiaalihuollon palvelunantajan tulee aloittaa sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tallentaminen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon seuraavasti:

- 1) lastensuojelun palvelutehtävissä ja koulukuraattorin palvelussa syntyvät asiakirjat viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2025;
- 2) vammaispalvelujen palvelutehtävissä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2025;
- 3) päihdehuollon palvelutehtävissä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2026;
- 4) perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävissä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2026; sekä
- 5) kaikissa palvelutehtävissä syntyvät video- ja äänitallenteet viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2029.

Lain 73 §:n 3 momentissa tarkoitettu mahdollisuus luovuttaa hyvinvointitietoja palvelunantajalle on toteutettava valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2026.

Potilastietojen luovuttaminen hyvinvointisovelluksille lain 74 §:n 2 momentin mukaisesti tulee toteuttaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä joulukuuta 2024, reseptikeskukseen tallennettavien lääkemääräystä osalta kuitenkin viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2027.

Ehdotus

- c) video- ja äänitallenteet sekä näkyvän valon kuvat;
- d) suun terveydenhuollon yksiköiden tallentamat kuvat; sekä
- e) muut kuin c ja d alakohdassa tarkoitetut kuvat.

Lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen sosiaalihuollon palvelunantajan tulee aloittaa sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tallentaminen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon seuraavasti:

- 1) perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävissä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2026; sekä
- 2) kaikissa palvelutehtävissä syntyvät video- ja äänitallenteet viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2029.

Lain 73 §:n mukaiseen omatietovarantoon tulee toteuttaa 50 §:n mukainen tietojen käsittely toisen puolesta viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2025 ja mahdollisuus luovuttaa hyvinvointitietoja palvelunantajalle on toteutettava valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2026.

Potilastietojen luovuttaminen hyvinvointisovelluksille 74 §:n 2 momentin mukaisesti tulee toteuttaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viimeistään 1 päivänä joulukuuta 2024, 50 §:n mukainen puolesta asiointi kuitenkin viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2025 ja reseptikeskukseen tallennettavien lääkemääräystä osalta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuitenkin viimeistään 1 päivänä lokakuuta
2027.

Tämä laki tulee voimaan _____
_____ päivänä _____ kuuta 20____

2.

Laki

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:n 1 momentin 4 b kohta, sellaisena kuin se on laissa 710/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Tehtävät

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on:

Laitoksen tehtävänä on:

4 b) vastata sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn, siihen liittyvän tietohallinnon ja valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käytön ja toteuttamisen suunnittelusta, tietorakenteiden yhteensovittamisesta, ohjauksesta ja seurannasta;

4 b) vastata sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn, siihen liittyvän tietohallinnon ja valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käytön ja toteuttamisen suunnittelusta, *ohjauksesta ja seurannasta sekä tietorakenteiden yhteensovittamisesta;*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____

3.

Laki

lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 27 §:n 3 momentti ja 41 §:n 2 momentti, sellaisina
kuin ne ovat, ensin mainittu laissa 1302/2014 ja viimeksi mainittu laissa 610/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

27 §

27 §

Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen

Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen

Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä *sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 51 §:ssä* säädetään.

41 §

41 §

Huostaanotto ja sijaishuollon valmistelu

Huostaanoton ja sijaishuollon valmistelu

Edellä 1 momentissa mainitulla sosiaalityöntekijällä on sen lisäksi, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen tietojensaantioikeudesta, oikeus saada mainitussa säännöksessä tarkoitetuilta tahoilta lausunnot, jos niitä tarvitaan huostaanoton valmistelussa, huostaanotosta päätettäessä tai sijaishuoltoa järjestettäessä.

Edellä 1 momentissa *tarkoitettulla* sosiaalityöntekijällä on sen lisäksi, mitä *sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 53, 55 ja 64 §:ssä* säädetään sosiaalihuollon viranomaisen tietojensaantioikeudesta, oikeus saada *mainituissa pykälissä* tarkoitetuilta tahoilta lausunnot, jos niitä tarvitaan huostaanoton valmistelussa, huostaanotosta päätettäessä tai sijaishuoltoa järjestettäessä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____